

ה. ממצה את כל דמו (ונמצה דמו – כולו), כלומר דם הנפש שבראש ושגוף, על המזבח. מיצה דם הגוף בלבד – כשרה. דם הראש בלבד – פסולה.

נחלקו הראשונים אם בעולת העוף שפרכת שיירים על היסוד (עתוס' לעיל נד.).
ו. עולה כליל למזבח [מלבד מוראתה עם נוצתה, שמשליך לבית הדשן].
ז. שלא לשמה – כשרה, אלא שלא עלתה לשם חובה.

ב. אחיזת העוף; גוף העוף בתוך כף ידו, גפיו נתונים בין אמה לאצבע, שתי רגליו – בין זרת לקמיצה. מכניס את צואר העוף בין אצבעו לאגודלו, מותח את הגרון מעל האגודל, הצד התחתון כלפי האגודל והעורף מלמעלה, ומולק ממול ערפו (פרש"י: ה'עורף' הוא גובה הראש. 'מול העורף' – למטה לצד האגפים, מקום הרואה את העורף).

במתניתא תנא: העוף נתון על גב ידו, פני העוף כלפי היד, כך שערפו כלפי חוץ. צוארו מתוח על רוחבם הפנימי של שתי אצבעותיו – אצבע ואמה, ומולק.
נחלקו המפרשים האם המליקה נעשית באותה היד שהוא תופש בה את העוף, או ביד האחרת.

דף סה

צט. אלו הלכות דרשו מן הכתוב גבי עולת העוף: והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה, ונמצה דמו על קיר המזבח... ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה...?

והקריבו – אפילו פרידה אחת. המתנדב עוף אינו חייב להביא שתי פרידות (שכן היה עולה על הדעת, מדכתיב והקריב מן התרים או מן בני היונה).

הכהן – לקבוע לו כהן (שלא נשוה לשחיטת זבחים הכשרה בזר).

הכהן... ומלק – שתהא מליקה בעצמו של כהן, ולא בכלי כבשחיטה. (ורבי עקיבא פרש: ללמד שזר פסול – אין צריך, שהרי זר אינו קרב למזבח. אלא ודאי בא ללמד שצריך עצמו של כהן. ערש"י).

ומלק והקטיר – מה הקטרה בראש המזבח, אף מליקה שם. וכן דרשו: מה הקטרה, הראש לעצמו והגוף לעצמו [שנאמר ומלק את ראשו והקטיר המזבחה; ושסע אתו... והקטיר אתו הכהן המזבחה], אף מליקה – מבדיל הראש מן הגוף.

ועוד דרשו ומלק לגזרה שוה מחטאת העוף, שהמליקה נעשית מול העורף (ובעצמו של כהן). ונמצה דמו – כולו (דלא כתיב מדמו. רש"י).

על קיר המזבח – ולא על קיר הכבש, ולא על קיר ההיכל.

ומלק והקטיר... ונמצה – כתב מיצוי לאחר ההקטרה, שלא כסדר המעשים (שאם תאמר במיצוי הגוף לאחר הקטרת הראש, הרי אין מתקיים 'דמו' כולו. רש"י) – ללמד, מה הקטרה בראש המזבח, אף מיצוי בסמוך לו – בקיר העליון.

ק. א. עולת העוף, כיצד והיכן ניתן דמה על המזבח?

ב. והסיר את מראתו בנצתה. כיצד?

ג. שיסוע עולת העוף, כיצד?

ד. סדר המעשים בעשיית עולת העוף, כיצד? אלו מהם מעכבים ואלו אינם מעכבים.

א. עולת העוף, מתן דמה על ידי מיצוי בקיר המזבח. לוחץ בגוף העוף וכן בראשו, עד שנשחט כל הדם. ומקומו בקיר העליון. לדברי תנא קמא, כשר מחוט הסקרא [המקיף את המזבח באמצעו] ולמעלה. ולרבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב אינו כשר אלא מן הסובב ולמעלה, ולא באמה שבין החוט לסובב, ופרשו אב"י ור"א שלשיטתם אין כשר להקטיר על הסובב, הלכך אם נותן דם תחתיו אינו סמוך למקום הקטרה. ואילו לת"ק אפשר לעשות מערכה על גבי סובב ולהקטיר, הלכך מקום הקטרה הוא. להלכה, הקטרה כשרה על הסובב כבראשו של מזבח (לקוטי הלכות עפ"י רמב"ם מעה"ק ו, כ). ויש מי שכתב שלדברי הכל ההקטרה כשרה בדיעבד. עחו"א יט, כג, כח.

ב. מסיר את המוראה (= הופק) עם הנוצה (והעור) שכנגדה. אבא יוסי בן חנן אומר: נוטל עמה את הקורקבן. (מפרש 'נוצתה' – לשון פרש ודבר מאוס (רש"י). תנא דבי ר' ישמעאל, קודרה בסכין כמין ארובה ונוטל. כלומר נוטל את את הנוצה ואת העור שכנגד הופק ולא יותר (רש"י).

נחלקו ראשונים האם יש כאן מחלוקת לדינא בהסרת הקורקבן או בהסרת הנוצות, אם לאו. ובכל אופן הלכה כסתם מתניתין שמסיר גם הנוצה וגם את בני המעיים, הקורקבן (עפ"י רמב"ם מעשה הקרבנות ו, כא; זבח תודה).

הרא"ם כתב שנראה שגם ת"ק מודה לתנא דבי ר"ש, לקדור בסכין. ואולם הרמב"ם לא הזכיר קדירה בסכין (זבח תודה).

לא הסיר את המוראה והנוצה – כשר.

עולת העוף שנפסלה, אין מסירים ממנה המוראה (תורת כהנים ויקרא).

ג. משסע גוף העוף בידיו בין שני אגפיו, ואינו מבדיל. ואם הבדיל – כשר.

יש מהראשונים שכתבו שאסור ולוקה על כך (עפ"י היראים שי"ט. ע"ש בתועפות ראם; בה"ג). ומהרמב"ם (מעשה הקרבנות ו, כב; ספר המצוות שרש ח) משמע שאין איסור בדבר ופירוש הכתוב שאין צריך להבדיל.

ד. סדר עשיית עולת העוף; עולה לכבש ופונה לימינו לסובב, בא לו לקרן דרומית מזרחית [וכשהיא רבה במזרח, בא לו מלכתחילה לקרן דרומית מערבית ללא הקפת המזבח], מולק את ראשה מול ערפה ומבדיל, ממצה דמה על קיר המזבח, נוטל את הראש ומסמיך בית מליקתו למזבח, סופגו במלח וזורקו על גבי האשים. בא לו לגוף, מסיר המוראה ונוצתה ובני המעיים היוצאים עמם ומשליכם (בוריקה ממקומו) לבית הדשן. משסעו ואינו מבדיל, סופגו במלח וזורקו על גבי האשים.

המליקה נעשית כשעומד הכהן על הסובב. [אך כשהיה רבה במזרח ועשה במערב, לפרש"י (סד). מולק בראש המזבח ולא על הסובב. והתוס' חולקים]. ונראה שלאחר שמלק נוטל את הראש ומקיף את המזבח על הסובב ויורד ממערב-דרום (להתוס' שהיה לסובב כבש קטן במערב) ועולה על הכבש הגדול וזורק הראש על המערכה, שאין דרך שירות לזרוק מן הסובב [וכן משמע שלא היה שם מלח], ושוב מקיף המזבח ויורד וחוזר ועולה על הסובב ובא לו אל הגוף, והסיר, ושסע, וחזר להקיף כל הסובב וירד במערבית דרומית ועלה על הכבש והקטיר והקיף לירד. [ולפרש"י שלא היה כבש לסובב בשמאל, נוטל את הראש וירד דרך עקבו ועלה על הכבש להקטיר וכו'] (עפ"י חו"א יז, ז).

שינה בדברים הנעשים לפני עבודות הדם – פסל, כגון שמלק למטה או שלא הבדיל במליקה. שינה בדברים הנעשים לאחר מיצוי הדם – לא פסל, כגון שלא הסיר המזורה, או לא ספג גוף העוף במלח. מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש – כשר. מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף – פסול (עלה הוא – משמע להכשיר ומשמע למעט. ומסתבר להכשיר מיצוי הגוף שרוב דמים נמצאים בו, ולמעט מיצוי הראש).

קא. א. הבדיל במליקת חטאת העוף – כשרה או פסולה? במה תלו שאלה זו?

ב. מיצוי חטאת העוף, האם הוא מעכב אם לאו?

ג. כיצד מתבצע חיתוך השדרה והמפרקת הבשר והסימנים במעשה המליקה?

א. הבדיל בחטאת – פסל. כן סתמה משנתנו. ואמרו שזה דלא כרבי אלעזר ברבי שמעון שמכשיר. ודעות שונות נאמרו ע"י האמוראים לפרש מחלוקתם; –

רב חסדא: מחלוקתם תלויה בשאלה האם המיצוי מעכב בחטאת העוף. שאם הוא מעכב, הרי כשהבדיל וגם ממצה נעשה דומה לגמרי למעשה העולה הלכך פסול. אבל אם אינו מעכב – לא ימצה את דמו לאחר הבדלה ואין כאן 'מעשה עולה'.

יש אומרים שאם הבדיל ומיצה – פסול לכו"ע (ק"ן אורה). ויש חולקים (עפ"י שפת אמת; חזו"א

יז,י).

רבא: מחלוקתם תלויה בשאלה האם שהיה בין סימן לסימן בעולת העוף פוסלת אם לאו; שאם היא פוסלת, הרי כשהבדיל בחטאת העוף ודאי שהיה בינתים [משום חיתוך הבשר, כדלהלן] ושוב אין כאן מעשה עולה, שהיה בעולה כי האי גוונא פסול. (ואם לא היה בחיתוך הבשר בין סימן לסימן – פסול לכו"ע. ק"ן אורה. וע"ש ובש"מ שעמדו על השמטת הרמב"ם דין שהיה).

אביי: מחלוקתם האם חיתוך רוב בשר בחטאת העוף מעכב אם לאו; שאם אינו מעכב, הרי כשמבדיל ללא שהיה בחיתוך הבשר, עשה מעשה עולה ופסל.

רבי ירמיה (משום ר"א בן שמוע): מחלוקתם בבאור 'לא יבדיל' שאמרה תורה – אם זו אזהרה או שלילה בעלמא, לומר שאין צריך להבדיל.

א. כן פרש רש"י. והתוס' פרשו לפי ההסברים הראשונים שמחלוקתם בשהבדיל לאחר הזאה,

אבל קודם לכן – פסול לכו"ע. ואולם לפי ההסבר האחרון, לראבר"ש כשר בכל ענין. ולרבנו

תם, אף לפי ההסבר האחרון יש חילוק בין קודם הזאה לאחריה.

ב. ההבדלה האמורה כאן, רש"י פרש שחתך שני סימנים. וברמב"ם משמע שהבדיל לגמרי הראש

מן הגוף.

ג. הלכה כחכמים שאם הבדיל פסל, כסתם מתניתין (רמב"ם מעה"ק ז,ו). ואפילו הבדיל לאחר הזאה

קודם המיצוי [לפי מה שפסק הרמב"ם מיצוי מעכב] (מנחת חינוך קכד).

והמבדיל בחטאת העוף [כשרה. מנ"ח] – לוקה (רמב"ם שם).

ב. מיצוי חטאת העוף, האם הוא מעכב – מחלוקת תנאים ואמוראים. [ונפקא מינה כשלא מיצה או מיצה שלא במקומו

או במחשבת פסול. וכן נפ"מ מאימתי אין בה מעילה, אם משעת הזאה או רק לאחר המיצוי (כדלעיל נב; מעילה ח-ט וברש"י

ותוס').]

פסק הרמב"ם (פסוה"מ יג,ה מעה"ק ז,ו) שהמיצוי מעכב.

ג. חיתוך הצואר במעשה המליקה; –

בחטאת העוף – חותך שדרה ומפרקת ללא חיתוך רוב בשר (שאם יחתוך הריהי כבר כמתה וכשחותך הסימנים אין כאן עוף חי. וסימנים – הלכה למשה מסיני. רש"י), עד שמגיע בצפרנו לוושט או לקנה. הגיע – חותך סימן אחד (או רובו) ורוב בשר עמו.

כאמור, נחלקו הדעות האם חיתוך רוב בשר מעכב אם לאו. ונראה שחיתוך שדרה ומפרקת

מעכב לכו"ע (חזו"א יז, י).

ובעולה חותך שני סימנים (או רוב שנים). חתך רק סימן אחד בעולה – פסול. שהה בינתיים – מחלוקת, כדלעיל.

פרק שביעי; דף סו

קב. א. אלו סוגי שינויים פוסלים בעבודת עולת העוף ובחטאת העוף? מה דין הפסולים הללו לענין טומאת נבילות?
ב. באלו אופנים אין דין 'מעילה' בקרבן העוף?

א. סוגי השינויים הפוסלים בקרבן העוף: שינוי מעשה, שינוי מחשבה ושינוי מקום – במליקה או בעבודת הדם; –

במעשה; עולת העוף שמלקה וחתך סימן אחד בלבד [ולדעה אחת, הוא הדין כששהה בין סימן לסימן, כנ"ל] ולא הבדיל. וחטאת העוף שהבדיל. ולדברי ר' אלעזר בר' שמעון, המבדיל בחטאת העוף לא פסל. (וי"א שמודה ראבר"ש אם הבדיל קודם ההואה. עתוס').

לפרש"י (כאן ובחולין כא): 'הבדיל' היינו חיתוך שני הסימנים. ולהרמב"ם (מע"ק ז, ט) משמע רק אם הבדיל לגמרי הראש מהגוף פסל (וכ"ה בסמ"ג לאוין שכו, מובא בכס"מ; ספר חינוך קכד).

וכן במתן הדם; עולת העוף שהיזה דמה ולא מיצה – פסולה. חטאת העוף שמיצה דמה ולא היזה – פסולה. א. עולת העוף שהיזה ואח"כ מיצה, צדדו התוס' שלא פסל.

ב. חטאת העוף שהיזה דמה ולא מיצה, מחלוקת תנאים ואמוראים האם המיצוי מעכב, כנ"ל. ופסק הרמב"ם שמעכב, וכדלהלן).

במחשבה; חטאת העוף שמלקה או היזה דמה [ומיצה, למ"ד מיצוי מעכב] שלא לשמה – פסולה. ובעולה – כשרה אלא שלא עלתה לבעלים לחובה. מחשבת 'חוץ לזמנו / למקומו' – פוסלת בשתייהן.

א. גם אם חישב במליקה או בהזאה למצות דם הראש חוץ לזמנו או למקומו – פסל, ואעפ"י שמיצוי דם הראש אינו מעכב, וכדין מחשבת פיגול אודות שפיכת שיריים. אבל חישב בשעת מיצוי הראש מחשבת פיגול – לא פסל. מחשבות פיגול אודות מוראה ונוצה – אינן פוסלות, כיון שאינן ראויות לאכילה ולהקטרה (מנחת חינוך קמד, ו).

ב. בחטאת העוף שיש בה הזאה ומיצוי, לפי מה שאנו נוקטים מיצוי מעכב, אם פיגל באחת מהן נראה שדינו כפיגול בחצי מתיר, וכדלעיל מב (עפ"י מנ"ח קמד, ו).

ג. נראה שבמליקת קרבן העוף צריך לחשב ששה דברים שהזבח נזבח לשמם כפי שנתבאר לעיל מו (עפ"י מנ"ח קטו, כח).

במקום; חטאת העוף שנתן דמה למעלה (ולא למטה) (עפ"י רמב"ם ז, ט). וי"ח. ע' לח"מ; מקדש דוד כו) – פסולה. אבל מליקתה כשרה בכל מקום במזבח (וי"א בכל העורה, כנ"ל). עולת העוף שמלקה או נתן דמה למטה – פסולה.